

УДК 338.658

Г.А. Семенов

доктор економічних наук, професор

О.О. Плаксюкаспірант
Класичний приватний університет**АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО РИНКУ АВТОЗАПЧАСТИН В УКРАЇНІ**

У статті розглянуто тенденції розвитку сучасного ринку автозапчастин в Україні, показано структуру автомобільного виробництва й ринку автомобілів у 2011 р. Аналіз сучасного ринку автозапчастин України свідчить, що для нього характерною є розробленість – домінує величезна кількість дрібних і напівлегальних операторів.

Ключові слова: ринок, автозапчастини, тенденції, аналіз, розвиток.

I. Вступ

Автомобільна промисловість (автомобілебудування) – галузь транспортного машинобудування, що виробляє моторизовані нерейкові транспортні засоби, зокрема легкові автомобілі, вантажні автомобілі, а також автобуси, тролейбуси, трактори тощо. До галузі входять підприємства, котрі займаються дизайном, конструюванням, виробництвом, маркетингом та продажем моторизованих засобів транспорту.

У більшості розвинутих країн світу провідне місце у структурі транспортного машинобудування посідає автомобілебудування. Україна має досить сприятливі передумови для розвитку автомобілебудування: достатнє виробництво металу, розвинута хімічна промисловість (у тому числі виробництво шин, пластмас і виробів з них), науково-дослідна база й достатня кількість кваліфікованих кадрів і, що дуже важливо, великий ринок збуту продукції.

Автомобілебудування – це відносно молода галузь машинобудування України, яка виникла в 1950–1960-ті рр. Автозаводи України випускають великовантажні (м. Кременчук), малолітражні легкові (м. Запоріжжя) автомобілі [1–3].

У м. Луцьк налагоджено виробництво легкових автомобілів для сільської місцевості. Львівській автобусний завод (ЛАЗ) є найбільшим у СНД. Автомобільна промисловість кооперується із заводами, які випускають двигуни, окремі вузли й агрегати автомобілів (міста Мелітополь, Полтава, Херсон, Чернігів, Синельникове, Кременчук), електрообладнання (міста Херсон, Сутиска Вінницької обл.), запасні частини (м. Чернігів).

Таке кооперування виробництва між підприємствами машинобудування, а також з

підприємствами інших галузей промисловості спричиняє внутрішньогалузеві і міжгалузеві зв'язки як усередині держави, так і за її межами.

Розвиток автомобілебудування в Україні не задовольняє потреби держави у власній продукції і значно відстає від розвинутих країн світу. За рахунок власного виробництва задовольняється менше ніж 10% потреб у автомобілях і автобусах.

Автомобільна промисловість України може виробляти всі типи транспортних засобів: легкові автомобілі (“ЗАЗ”), вантажівки, спецавтомобілі, військову автомобільну техніку (“КрАЗС”), міські і магістральні автобуси (“ЛАЗ”), автомобілі підвищеної прохідності (“ЛУАЗ”), мотоцикли (“КМЗ”).

II. Постановка завдання

Мета статті – розглянути тенденції розвитку сучасного ринку автозапчастин в Україні.

III. Результати

Світова фінансово-економічна криза справила руйнівний вплив на автомобілебудування України. Особливого скорочення зазнало виробництво легкових автомобілів – у 2010 р. їх виробництво становило 18,7% від обсягів виробництва у передкризовому 2008 р. Аналогічний показник для автобусів становив 26,5%, вантажних автомобілів – 41,5%. Упродовж 2010–2011 рр. намітилась стійка позитивна динаміка. За підрахунками спеціалістів компанії “Укравтопром”, у 2011 р. в Україні з конвеєрів вітчизняних автозаводів зійшло 104 тис. автомобілів. На рис. 1 наведено структуру автомобільного виробництва в 2011 р.: легкові автомобілі – 97585 шт. (+30%); комерційні автомобілі – 3330 шт. (–37%); автобуси – 3738 шт. (+36%). Однак, незважаючи на 26% зростання, рівень використання виробничих потужностей становив приблизно 20%.

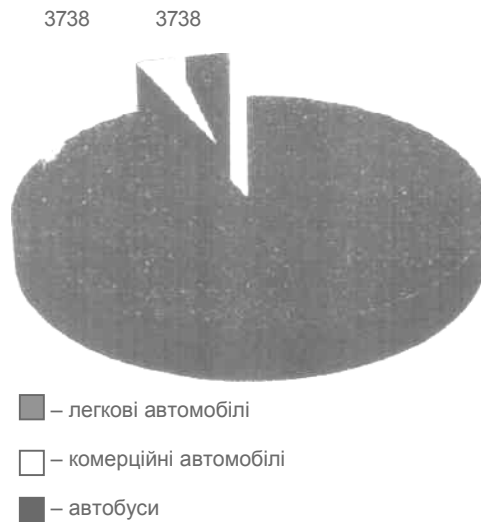

Рис. 1. Структура автомобільного виробництва в 2011 р.

У структурі ринку за останні три роки ситуація залишається незмінною. Частка імпортованих легкових автомобілів становить

71%, тоді як частка українського автовиробництва – лише 29% (рис. 2).

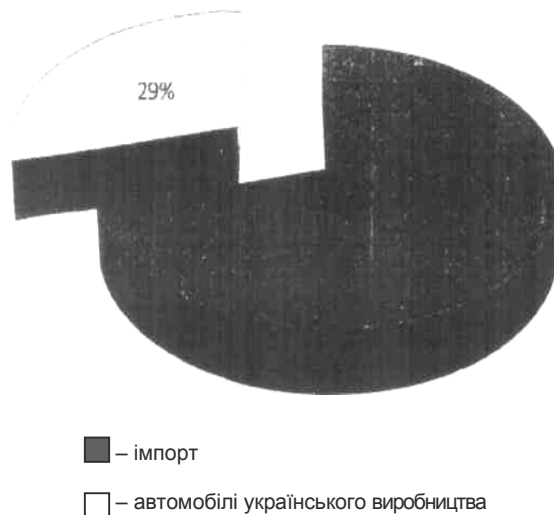

Рис. 2. Структура авторынку України в 2011 р.

Єдина частина авторынку, в якій є значна перевага українського виробництва стосовно імпорту, – це автобуси (70 і 30%, відповідно). На експорт за 9 місяців 2011 р. було поставлено 33749 од. транспортних засобів, з яких легкові автомобілі становлять 95% від загальної кількості, комерційні – 4% і автобуси – 1%. Негативний баланс експорту до імпорту становив –2,367 млрд дол. США. Порівняно з аналогічним періодом 2010 р. обсяги автоімпорту в Україну зросли на 83%, а експорту автотранспорту – тільки на 27%. За 2011 р. обсяг валового продукту з реалізації продукції становив більше ніж 12 млрд грн.

Автомобільна промисловість України представлена 11 підприємствами. Обсяги та динаміку виробництва автотранспортних засобів наведено в табл. 1.

Дані табл. 1 свідчать, що порівняно з 2010 р. обсяги виробництва автотранспортних засобів збільшилися всього на 25,6%. Від'ємну динаміку мають лише обсяги виробництва вантажних автомобілів. Лідером виробництва на ринку автотранспортних засобів залишається ПАТ "ЗАЗ", на частку якого припадає 54% у 2010 р. і 58% у 2011 р. від загальної кількості вироблених автомобілів.

Таблиця 1

Обсяги та динаміка виробництва автотранспортних засобів за 2010–2011 рр., шт.

Назва	2010 р.	2011 р.	Відхилення	
			абс., шт.	відн., %
ПАТ "ЗАЗ"	45465	60862	15397	133,9
легкові	42266	59360	17094	140,4
вантажні	2855	1202	-1653	42,1
автобуси	344	300	-44	87,2
ХК "АвтоКрАЗ"	1092	1018	-74	93,2
вантажні	1092	1018	-74	93,2
ЗАТ "ЗКТ" / ТОВ "ЛАЗ"	89	97	8	109,0
автобуси	89	97	8	109,0
Корпорація "Богдан"	21317	21033	-284	98,7
легкові	19190	20240	1050	105,5
вантажні	1213	649	-564	53,5
автобуси	914	144	-770	15,8
ЗАТ "БАЗ"	845	1395	550	165,1
вантажні	147	232	85	157,8
автобуси	698	1163	465	166,6
ЗАТ "Чернігівський автозавод" (Корпорація "Еталон")	310	571	261	184,2
автобуси	310	571	261	184,2
ТОВ "ВО "КрАСЗ"	6341	6529	188	103,0
легкові	6341	6329	-12	99,8
вантажні	-	200	200	-
ПрАТ "Єврокар"	7464	11656	4192	156,2
легкові	7464	11656	4192	156,2
ТОВ "Автомобільний завод "АнтоРус"	66	84	18	127,3
автобуси	66	84	18	127,3
ПАТ "Завод "Часівоярські автобуси"	319	551	232	172,7
автобуси	319	551	232	172,7
ПАТ "Черкаський автобус"	846	857	11	101,3
вантажні	113	29	-84	25,7
автобуси	733	828	95	113,0
Легкові, усього	75261	97585	22324	129,7
Вантажні, усього	5307	3330	-1977	62,7
Автобуси, усього	2740	3738	998	136,4
Усього	83308	104653	21345	125,6

Вітчизняне автомобілебудування має відносно низький техніко-економічний рівень, слабо розвинуте виробництво комплектуючих. Лише 27,8% підприємств галузі застосовують технологічні процеси із середнім віком у межах 5 років. Рівень зношеності основних засобів в автомобілебудівній промисловості у 2011 р. сягав 69,3%, отже, здатність галузі щодо оперативного задоволення потреб внутрішнього та зовнішнього споживача своєю продукцією в умовах існуючого зростання попиту є сумнівною. Заявки винахідників галузі до патентних відомств інших країн на видачу охоронних документів одиничні. Міжнародний трансфер технологій має односторонній характер (станом на 01.01.2010 р. у транспортному машинобудуванні країни дія-

ло 13 ліцензій та ліцензійних договорів на використання іноземних ОПІВ, за кордон передано лише 7 ліцензійних договорів).

Автомобільна промисловість України залежить від імпорту комплектуючих через відсутність власних виробників комплектуючих прийнятної ціни і якості. Розвинуту мережу мають лише ЗАТ "ЗАЗ" та корпорація "Богдан", які завдяки 50% локалізації виробництва в Україні і одержанню сертифіката СТ-1 нарощують безмитний експорт у Росію українських брендів – легкових авто Богдан-2110 та 2111 за ліцензією АвтоВАЗ, ЗАЗ Сенс. Обсяг і номенклатура імпорту комплектуючих у 2011 р. вказують на пріоритетні напрями організації відповідних імпортозаміщувальних виробництв в Україні (табл. 2).

Таблиця 2

**Експорт/імпорт комплектуючих частин та агрегатів
для автопромисловості в Україні у 2011 р., млн дол. США**

Найменування	Експорт	Імпорт	Перевищення імпорту над експортом, рази
Кузови і кабіни	4,8	142,9	30
Коробки передач	3,5	28,0	8
Мости та їх частини	5,8	27,6	5
Колеса і їх частини	37,4	42,7	1
Амортизатори підвіски	2,9	43,8	15
Радіатори	4,5	13,4	3
Глушники та вихлопні труби	0,7	13,2	19
Зчеплення та їх частини	6,7	21,9	3
Рульові колеса, колонки	2,3	20,4	9
Накладки гальмові	7,0	12,2	2

За даними табл. 2 можна зробити висновок про відсутність власних виробників комплектуючих в Україні. Імпорт за багатьма позиціями перевищує обсяги експорту в десятки разів.

Діяльністю досліджуваного підприємства ТОВ "БОСАЛ-ЗАЗ" є виробництво вихлопних систем для автомобілів, що випускаються на ПАТ "ЗАЗ"; виробництво й експорт вихлопних систем для автомобілів у країні Європи для ринку запасних частин.

Основною продукцією підприємства є:

- глушники;
- резонатори;
- приймальні труби;
- каталітичні нейтралізатори.

Від самого початку діяльності у 2006 р. і до 2010 р. підприємство працювало виключно для конвеєра ПАТ "ЗАЗ", починаючи з 2010 р. підприємство виробляє глушники для ринку запасних частин Європи, що надходять у продаж через торгово-дистрибуторську мережу групи Bosal Group. Було освоєно 9 виробів, які користуються найбільшим попитом. Надалі асортимент продукції для цього ринку розширювався і на сьогодні становить 23 види глушників і 4 види каталізаторів відпрацьованих газів. Загальна кількість виробів для цього ринку становить на сьогодні близько 50 тис. од. на рік. Надалі планується розширення виробництва готових виробів для цього ринку до 180 тис. од. на рік.

ТОВ "БОСАЛ-ЗАЗ" збільшує номенклатуру і кількість виробів для ПАТ "ЗАЗ" у зв'язку з постановкою на конвеєр автомобілів AVEO і CHERY A13.

З початку 2011 р. готові вироби постачаються на вторинний ринок України. Сьогодні асортимент цієї категорії продукції являє собою вузли для автомобілів сімейств Lanos і Таврія. Орієнтовний обсяг виробництва на сьогодні становить 35–40 тис. од. на рік. Надалі планується збільшити реалізацію цієї категорії продукції до 70–80 тис. од. на рік, у тому числі, за рахунок розширення асортименту продукції, включаючи вузли для автомобілів AVEO і CHERY A13 та автомобілів сімейства ВАЗ.

У зв'язку з тим, що в Україні ринок виробництва автозапчастин погано розвинутий, підприємство планує розширювати асортимент виробленої продукції для продажу стороннім автовиробникам, у тому числі корпорації "Богдан" і ПрАТ "Єврокар".

Ситуація на ринку автозапчастин відрізняється відносною стабільністю. Так, у період фінансово-економічної кризи 2008 р. продажі нових авто значно впали, а ринок комплектуючих звузився лише на 10–15%.

У цілому ринок автозапчастин ділять на чотири конкуруючих сегменти:

- оригінальні;

- оригінал-аналогічні (від рекомендованих виробником заводів);
- неоригінальні і додаткові (тюнінгові);
- підроблені.

Світова тенденція заміни дорогих, оригінальних запчастин дешевими набула особливого поширення в країнах СНД. Тут давно працює повноцінний (найчастіше – тінювий) ринок відновлених запчастин, тісно пов'язаний із СТО й розбірками. Останнім часом експерти (наприклад, від Jasticars) говорять про потік низькоякісних підробок з Китаю і Південної Кореї. Відзначається також зростання поставок деталей від західних компаній для українських і російських авто; цей бізнес особливо популярний в Угорщині, Польщі, Чехії та Словаччині.

У свою чергу, українські компанії налагодили випуск дешевших варіантів деталей для іномарок.

Різниця в цінах істотна. Неоригінальні деталі дешевші на 30–40%, а "тінювий" ринок пропонує їх у рази дешевше, ніж легальний.

Незважаючи на розвинуте в Україні дрібне й особливо тінюве виробництво автокомплектуючих до іномарок, основна роль на цьому ринку, очевидно, і далі буде належати імпорту.

Для українського ринку автозапчастин характерною є роздробленість – домінує величезна маса дрібних і напівлегальних операторів. Великі компанії з'явилися ще в 1990-ті рр., але дані про їх участь на ринку складно назвати точними. За даними кожної з них, це по 10–20% ринку. Для прикладу, один з лідерів – "Агро-Союз" – заявляє про зростання своєї частки на ринку автозапчастин до 20–22%. На істотні частки ринку офіційно претендують такі гіганти, як "Укравтозапчастина", АІС, TradeLine.

Масштаби цих компаній можна порівняти з розмірами агрохолдингів і меткомпаній.

"Агро-Союз" має близько 150 філій та представництв, постачає понад 50000 типів запчастин і до того ж – понад 1000 моделей авто.

АІС нещодавно уклав договори з російськими виробниками деталей і двигунів і, очевидно, стане монополістом їх дистрибуції.

Мова йде про понад 10000 типів популярної в Україні продукції заводів Групи ГАЗ – нижньоновгородського ГАЗ, ярославських ЯЗДА, Автодизель ЯМЗ.

На думку експертів "Автоконсалтинг", у 2012–2013 рр. відбудеться загострення конкуренції між операторами ринку, що приведе до консолідації, переділу і зникнення багатьох дрібних операторів. Крім кризового падіння попиту, істотний вплив на ринок і далі справлятимуть сезонності (до осені й зими продажі зростають), мита і тінювий сектор.

IV. Висновки

1. Аналіз сучасного ринку автозапчастин України свідчить, що для українського ринку автозапчастин характерною є роздробленість – домінує величезна маса дрібних і напівлегальних операторів.

2. Досліджуване підприємство ТОВ "БОСАЛ-ЗАЗ" виробляє вихлопні системи для автомобілів, що випускаються на ПАТ "ЗАЗ"; виробляє й експортує вихлопні системи для автомобілів у країні Європи для ринку запасних частин. Підприємство має широкий асортимент і номенклатуру виробів. Усього за 2011 р. підприємство реалізувало продукції на 85 317 827,35 грн.

3. Стабільний фінансовий стан підприємства, можливість інвестицій з боку іноземного інвестора, який зацікавлений у стабільній і продуктивній роботі підприємства, а також дефіцит якісної продукції на ринку автозапчастин України дає підприємству "БОСАЛ-

ЗАЗ" змогу впевнено почувати себе на ринку автозапчастин України і планувати освоєння нових ринків збуту, збільшуючи тим самим прибуток підприємства.

Список використаної літератури

1. Семенов Г.А. Современное состояние и тенденции развития автомобилестроительной промышленности / Г.А. Семенов, А.Г. Семенов // Вісник економічної науки України. – 2009. – № 1 (59). – С. 86–92.
2. Семенов Г.А. Основні тенденції і напрями впровадження стратегічних програм на ЗАО "ЗАЗ" / Г.А. Семенов, А.Г. Семенов // Економічний вісник Донбасу. – 2006. – № 1 (3). – С. 127–134.
3. Семенов А.Г. Резерви зниження собівартості продукції в автомобілебудівній компанії / А.Г. Семенов // Вісник економічної науки України. – 2006. – № 2. – С. 137–141.

Стаття надійшла до редакції 16.05.2012 р.

Семенов Г.А., Плаксюк Е.А. Анализ тенденций развития современного рынка автозапчастей в Украине

В статье рассмотрены тенденции развития современного рынка автозапчастей в Украине, показана структура автомобильного производства и рынка автомобилей в 2011 г. Анализ современного рынка автозапчастей Украины свидетельствует, что для украинского рынка характерным есть разработанность – преобладает большая масса мелких и нелегальных операторов.

Ключевые слова: рынок, автозапчасти, тенденции, анализ, развитие.

Semenov G., Plaksyuk E. An analysis of trends in today's market of auto parts in Ukraine

Examined trends in today's market of auto parts in Ukraine, shows the structure of automobile production and automobile market in 2011. Analysis of the current aftermarket Ukraine shows that for the Ukrainian market has developed of a characteristic - dominated by a large mass of small and illegal operators.

Key words: market, auto parts, trends, analysis, development.